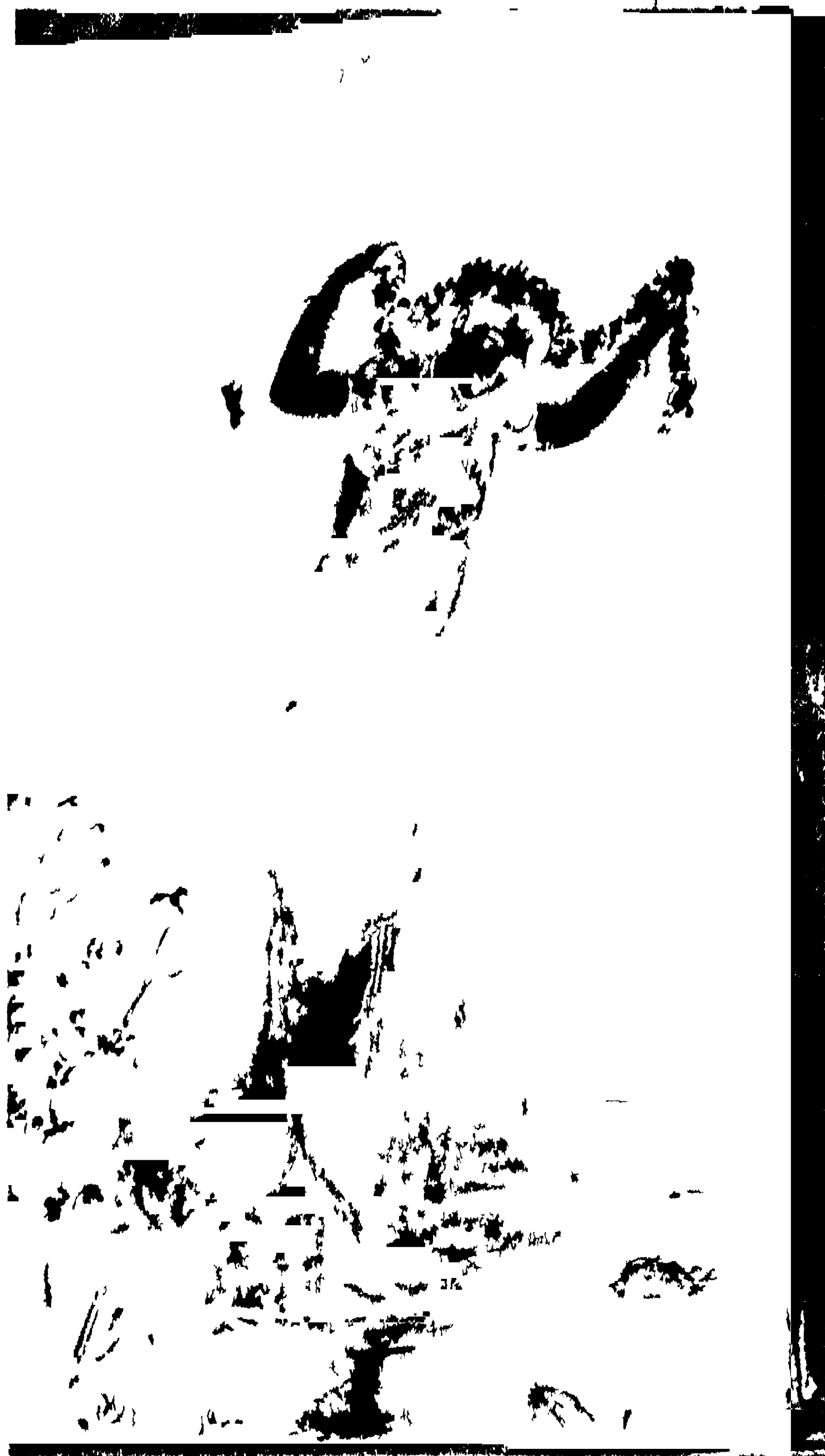
સંગીત મંગલમય.

લેખ- " મણિકાન્ત

નં-458

શ્રીહરિ.

સંગીત

મંગળમય.

લેખક, "મણિકાન્ત"
તે
શંકરલાલ મગનલાલ પંડ્યા હળધરવાસવાળા.
"પાપી પિતા અને સદ્‌ગુણી સીતા" તથા "મણિકાન્ત
કાવ્યમાળા" ના લેખક
ઠે ગાયવાડી માધવજી ઓધવજીનો માળો-મુંબઈ.

પ્રકાશક
મંગળદાસ નથુભાઈ ખરીદીયા.
ઠે રાયપુર, આકાશેઠના કુવાની પોળ-અમદાવાદ

સંવત ૧૯૭૧ સને ૧૯૧૫

અમદાવાદ શાહાપુર વનમાળી વાંકાની પોળમાં હરિભાઈ
દલપતરામે પોતાના "ગ્રન્થોદય" પ્રેસમાં છાપ્યું.

આવૃત્તિ ૩ જી પ્રત ૧૦૦૦.

કીંમત રૂ. ૦-૪-૦.

અર્પણ પત્રિકા.

જેઓ બહારથી સફેદ પણ અંદરથી કાળા, ખરો
રસ્તો ચુકાવી દુનિયાને આડે રસ્તે દોરનાર તથા
પારકી પુંજી ઉપર તાગડધીન્ના કરી હજારોને
પાયમાલ કરનાર, કન્યાવિક્રય કરી ઉદર
પોષણ કરનાર તથા સુધરેલામાં ગણાઈ
ભ્રષ્ટ થનાર , મદમાં અંધ
, મનુષ્ય કર્તવ્ય ભુલી
જનાર એવા અધમ જનોની
આંખ ઉઘાડવા આ લઘુ
પુસ્તક તેઓનેજ
અર્પણ કરૂં
છું.

"મણિકાન્ત"

મણિકાન્ત

—ગઝલ—

જગતમા ધર્મની પડતી અધર્મે થાય છે જ્યારે;
નિરાકારી છતાં ભારત ! લઉં અવતાર હું ત્યારે.

*　*　*　*　*

ભજે જે ભાવથી મુજને ત્રિવિધિ તાપ-કાપું છું !
કરે પરમાર્થ જે પ્રેમે પ્રથમનાં પાપ-કાપું છું !
સદાચરણે સદા ચાલે દિધેલા શ્રાપ-કાપું છું !
જીગરમાં તે જનો કેરી ભલી હુ છાપ-છાપું છું !

*　*　*　*　*

કરે આરાધના મ્હારી પછી તપની-નથી પરવા !
રહ્યો જેના હૃદયમાં હુ પછી જપની-નથી પરવા !
પિછાને જે મ્હને ત્હેને અવર લપની-નથી પરવા !
પુરાણો કે, પુરાણીની અગર ગપની-નથી પરવા !

" મંગળ ! "

—ગઝલ—

અમારા હીંદમાં સર્વે;
સ્થળે ઇશ સ્થાપજો—મંગળ !
અહા ! સૌ આર્યના અંતર;
વિષે બસ વ્યાપજો—મંગળ !
કરી મન માનતી વૃષ્ટિ;
વધાઇ આપજો—મંગળ !
પ્રભુ ભારત તનૂ દિલમાં;
ભલાઇ છાપજો—મંગળ !
વધો હુન્નર કળા હીંદે;
સફળ કાર્યો થજો—મંગળ !
વળી વ્યાપાર પણ વધજો;
સુબુદ્ધિ વાધજો—મંગળ !
તમો પાસે સકળ પતિન;
પતિનું માગજો—મંગળ !
ગવાજો ગીત ને વાજા;
વિભૂજી વાગજો—મંગળ !

" મણિકાન્ત. "

શ્રીહરિઃ

મંગળમય.

પ્રભુ સ્તુતિ.

—વસંતતિલકા છંદ.—

ત્રાતા તમે સકળના કરૂણા કરો છો,
દાતા તમે જગતના દુઃખને હરો છો;
આપો સુબુદ્ધિ અમને હરરોજ પ્યારા,
સ્નેહે નમુ સુખકરા પ્રભુજી અમારા

—ગીતિ—

મંગળમય મન મ્હારૂં, "મંગળમય" પુસ્તક લખતાં આજે;
મંગળમય સૌ ઇચ્છું, મંગળ વાજા સર્વ સ્થળે વાજે.

અસ્તુ.

"વનમાં વાંસલડી વાગે છે!"

(માત્રામેળ તોટક છંદ.)

(સખી સ્વમ મહીં મન મોહનમેં—એ રાગમાં પણ ગવાશે.)

મધુરો સ્વર ક્યાં થકી આવે છે?
અમૃત વૃષ્ટી વરસાવે છે,
અતિ પ્રીય શ્રવણને લાગે છે,
વનમાં વાંસલડી વાગે છે! ૧

રે! ગાય ગોપ સૌ સ્તબ્ધ રહ્યા,
યમુના જળ જોને શાન્ત થયા.
પશુ પક્ષી વિચરવુ ત્યાગે છે,
વનમા વાસલડી વાગે છે! ૨

મમ અતરમા કૈં થાયે છે,
મોહન મળવા મન ચ્હાયે છે;
રે! ભૂખ તરસ પણ ભાગે છે,
વનમાં વાંસલડી વાગે છે! ૩

જો તપધારીએ તપ મુક્યા,
ધ્યાની યોગી નિજ ધ્યાન ચુક્યા;
નરનાર નીંદથી જાગે છે,
વનમાં વાંસલડી વાગે છે! ૪

સખિ મોહનને મળવા ચાલો,
મધુ વનમાં નંદ તણો લાલો;
મન ભૂધર ભક્તિ માગે છે,
વનમાં વાંસલડી વાગે છે! ૫

"અલબેલું યૌવન આવે છે"

(માત્રામેળ–તોટક છંદ.)

વધતાં વય કન્યા શરમાયે,
બદલાતું બાળાપણ જાયે,
રે! રમત ગમત વિસરાવે છે,
અલબેલું યૌવન આવે છે!
મન નવિન વિચાર વિષે રમતું,
ભણવા ગણવાનું ના ગમતુ,
ચ ચળ ચિતડુ ચમકાવે છે,
અલબેલુ યૌવન આવે છે!
સ્તન નિતંબ ગુરૂતાને ધરતા.
કટિ લચકાયે હરતા ફરતાં;
સ્મિત હાસ્ય ધ્વજા ફરકાવે છે.
અલબેલું યૌવન આવે છે!
બસ મદન અગન તનમાં લાગે,
યૌવનની વાંસલડી વાગે;

તન અવયવ સકળ વિકસાવે છે,
અલબેલુ યૌવન આવે છે!
મન થાય અલૌકિક રસવાળુ,
તજી ઓઢણી અંગ ધરે સાળુ,
રતિ રંગ હૃદય રેલાવે છે,
અલબેલું યૌવન આવે છે!
ભરથાર તણો મન મંત્ર ભણે,
ચતુરા ચીંતાનો કોટ ચણે;
વિરહાનળ શોર મચાવે છે,
અલબેલું યૌવન આવે છે!
તન રંગ સુવર્ણ સમો થાયે,
મુખ મંડળ રકત બની જાયે,
ચક્ષુને ચપળ બનાવે છે,
અલબેલુ યૌવન આવે છે!
અલબેલુ યૌવન આવે છે!
તે મોહક મંત્ર જપાવે છે,
રસઘેલુ યૌવન આવે છે!
અલબેલુ યૌવન આવે છે!

"ધનરાજ સવારી આવે છે"

(માત્રામેળ-તોટક છંદ.)

જો! વાદળમાં ડંકો વાગ્યો,
રે! સૂર્ય છુપાવાને ભાગ્યો,

વિજ શ્વેત ધ્વજા ફરકાવે છે,
ધનરાજ સવારી આવે છે !
જો ! મોર મીઠા ટૌકાર કરે,
દ્રઢ ભક્ત પપૈયા ખૂશ ખરે !
તે પિયુ પિયુ શબ્દ સુણાવે છે,
ધનરાજ સવારી આવે છે !
પક્ષી સૌ માળામા પેસે,
વનચર જૈ વૃક્ષ નિચે બેસે;
પથીનો પીડ ધ્રુજાવે છે,
ધનરાજ સવારી આવે છે !
રે ! પવન વાય છે શિતકારી,
જો ! મેઘ ગર્જના છે ભારી,
તે ઝાડ પાન ડોલાવે છે,
ધનરાજ સવારી આવે છે !
કૃષિકાર હૃદયમા ખુશ થાયે,
નરનાર મલ્હાર મિઠા ગાયે,
સૃષ્ટિને શાન્ત બનાવે છે,
ધનરાજ સવારી આવે છે !
ઝરમર ઝરમર વરસે વારી,
ખળખળ વ્હેતુ જળ જો ભારી,
ગરમીનુ નામ ભુલાવે છે,
ધનરાજ સવારી આવે છે !

વિરહી વામા વર વાટ જુવે,
રે ! ઘેર પધારો નાથ હવે,
પિયુના પર પત્ર પઠાવે છે,
ધનરાજ સવારી આવે છે !
ધનરાજ સવારી આવે છે !
આનંદ બધે ફેલાવે છે,
જયકાર ! જગે રેલાવે છે !
ધનરાજ સવારી આવે છે !

“ કૃષ્ણની બાળલીલા ! ”

—હોરી—

સખીરી મોહન માન મુકાવે (૨)
કામળી કાંધે, લાકડી હાથે, વનવન ધેનુ ચરાવે,
મહીયારણના મહી ઉતરાવે, ખાય અને ખવરાવે
ગોવાલણને ગભરાવે. મોહન માન મુકાવે-સ
શરદ પુનમની શુભ રજનીમા રસિયોજી રાસ રચાવે,
એક એક ગોપીને એક એક કાન્હો થન થન નાચ નચાવે,
મધુરીશી મુરલી બજાવે. મોહન માન મુકાવે-સ

" મોહક મોરલી ! "

(દાસપરે દયા લાવોરે-એ રાહ)

મોહક મોરલી વાગીરે (૨)
મોહનવરની–મોહક મોરલી વાગી.
સૂતી'તી શાન્ત બનીને, નીંદ્રામાં નાદ સુણીને,
રજનીએ ઝબકી જાગી જાગી રે મોહનવરની
સૂના ઘરબાર છોડી, મુરલી સાભળવા દોડી;
લગની લાલાની લાગી લાગીરે મોહનવરની
આધારે ચાલી સ્વરને, ભેટી હુ ભૂધરવરને,
આ ભવની ભાવટ ભાગી ભાગીરે મોહનવરની

" પ્રાતઃકાળની પ્રભુ પ્રાર્થના "

—ગઝલ—

નમુ કિરતાર કરૂણાળુ કુબુદ્ધિ કાપજો પ્યારા,
અમોને સ્વર્ગે સચરવા સુબુદ્ધિ આપજો પ્યારા !
ભુખ્યાને અન્ન દેવાને પ્રિતે પરમાર્થ કરવાને,
દયાળુ દેવ અમ દીલમાં દયાને સ્થાપજો પ્યારા !
હળાહળ ઝેરના જેવા જુઠાથી જુજવો રાખી,
હૃદયમાં સત્યતાની છાપ સત્વર છાપજો પ્યારા !

તમારા ગુણ ગાવાને ભજનમાં લિન્ન થાવાને,
  અમારા દેહમાં ભક્તિ રગેરગ વ્યાપજો પ્યારા !
કુડા છે કામ ને ક્રોધ બુરા છે મોહ ને લોભ;
  કહે " શંકર " અમોને દૂર એથી રાખજો પ્યારા !

" પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂં "

—ગઝલ—

અમારૂ સ્વર્ગનુ બા'રૂ પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂ
  અમોને મોક્ષ દેનારૂ પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂ !
સુબુદ્ધિ સાથ વસનારૂ કુબુદ્ધિ દૂર કરનારૂ.
  પિયૂનો પ્રેમ પાનારૂ પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂ !
ભલે ભૂખે મરી જઇએ કદી કંગાલ જો થઇએ,
  દુ:ખો દેખી ન ડરનારૂ પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂ !
અમોને કેદમા રાખો કદાપી બેડીઓ નાખો,
  છતા ના ટેક તજનારૂં પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂ !
ભલેને ભય ઘણો આપો કદી તલવારથી કાપો
  નહિ તલભાર ડગનારૂ પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂ !
ઘણુ દુ:ખ સાસરે સહિશુ કદી ના કોઇને કહિશુ.
  અમારા શ્રેયને સારૂ પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂ !
પતિ જો હોય પતવાળો કુટિલ યા અંધ હો કાણો,
  તથાપી ચિત્ત ચ્હાનારૂ પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂ !

ભલે રાગી અભાગી હા ! અગર ધનહીણુ યાગી હા !
  ધણી ભગવત સમ ધારૂ પતિવ્રત પ્રાણુથી પ્યારૂ !
અભણુ કે હાય અજ્ઞાની શકે ના પ્રેમને જાણી,
  છતા શિરછત્ર છે મ્હારૂ પતિવ્રત પ્રાણુથી પ્યારૂં !
અમારા દેવ છે સ્વામી અમારી ભકિત ત્યાં જામી,
  હૃદય ભરથાર રટનારૂ પતિવ્રત પ્રાણુથી પ્યારૂ !
ભર્યા ભડાર નાણુંથી સુવસ્ત્રા કે, ઘરેણુાથી
  કદી ના ચિત્ત ચળનારૂં પતિવ્રત પ્રાણુથી પ્યારૂ !
નહિ લલચાઇયે લાભે નહિ મનશે માન માહે.
  ખરેખર ! એ બધુ ખારૂં પતિવ્રત પ્રાણુથી પ્યારૂ !
રવિ પશ્ચિમ ઉદય થાયે સીંહણુ સુત તૃણુ જો ખાયે,
  તથાપિ હામ ના હારૂ પતિવ્રત પ્રાણુથી પ્યારૂ !
દ્રુપદ તનયા અને તારા સુકન્યા ને સતી સીતા,
  પતિવ્રત તેહ સમ પાળુ પતિવ્રત પ્રાણુથી પ્યારૂ !

* * * * *

કહે " શકર ' સફળ જીંવ્યુ મળે જેને સતી નારી,
તરે પોતે અને નિજ નાથને સસાર દે તારી.

" ઢોંગી વૈરાગીને "

(મૂખડાની માયા લાગીરે-એ રાહને મળતો)

ઓરા આવો વૈરાગીરે, વાત સુણાવુ (૨)
સંસાર શાને છોડયો ? ગૃહસ્થાશ્રમને કાં તોડયો ?
જીવ જોગવટામાં જોડયોરે, વાત સુણાવું. ઓરા —

શા કારણ ઝાલી ઝોળી ? અંગે વિભૂતિ ચોળી;
ભરમાવો દુનિયાં ભોળીરે, વાત સુણાવું. ઓરા. —
ગલીએ ગલી ફેરા ફરતા, ભટકીને પેટજ ભરતા,
કલ્યાણ ન કોનું કરતારે, વાત સુણાવુ. ઓરા.—
વનમાં જૈને ના વસતા, ભાવે ના ભૂધર ભજતા,
સંસાર હજુ ના તજતારે, વાત સુણાવુ. ઓરા —
છે કામ ક્રોધ તમ સાથે રે ! મોહ લોભ સંગાથે,
માયા ફરતી તમ માથેરે, વાત સુણાવુ. ઓરા —
જો જોગવટાને જાણો ગિરનારે તંબુ તાણો,
ભક્તિમાં મૉજજ માણોરે, વાત સુણાવુ. ઓરા

" એવી દયાને શું કરે ?"

—હરિગીત છંદ—

નિર્દોષ પક્ષી પાડવા ગોળી છુટી બંદૂકથી,
પોકાર પાડીને પડ્યુ પક્ષી બિચારૂં વૃક્ષથી,
નિરખી તફડતુ તેહને હણનારનુ અંતર બળે,
પાછળ પછાડે પૂંછડું એવી દયાને શું કરે ? ૧
અરજી સુણીને મેઘજી આવ્યા ન ચોમાસા વિષે,
દુનિયા દુઃખી દુષ્કાળથી જન ભૂખથી મરતા દીસે,

પણ માઘ માસે મેઘજી લાવે દયા અવનીપરે,
પાછળ પછાડે પૂછડુ એવી દયાને શુ કરે ? ૨
પૈસો ઘણો પ્યારો ગણી બાળા વળાવી વૃદ્ધને,
બાળાપણે વિધવા થતા આવી દયા દુર્બુદ્ધને,
દુઃખ દેખતાં દિકરીતણુ રે ! આખ આસુથી ભરે,
પાછળ પછાડે પૂછડુ એવી દયાને શુ કરે ? ૩
રે ! નવિન વહુના બોધથી મૈયત પ્રીયાના પુત્રને,
બાળાપણે તરછોડીયો સમજ્યો નહિ ઘરસુત્રને,
પત્તો મળ્યો ના પુત્રનો મનમા મુઝાઇને મરે,
પાછળ પછાડે પૂછડુ એવી દયાને શુ કરે ? ૪
ધનવાન હુ પદમા રહ્યો આપ્યુ નહિ કગાલને,
દુર્બળ હતો રે ! ભૂખથી પૃથ્વિ પડયો તત્કાળ તે,
પડતા મરણ પામ્યો દયા ધનવાનના દિલમાં ઠરે,
પાછળ પછાડે પૂછડુ એવી દયાને શુ કરે ? ૫
કબજે કરી કીલ્લો કતલ શાહે ચલાવી શ્હેરમા,
હો ! બાળ વૃદ્ધ યુવાન પણ સૌકો કપાયા કેરમા,
પોકાર મરતાનો સુણી અફસોસ કરતો શાહરે
પાછળ પછાડે પૂછડુ એવી દયાને શું કરે ? ૬
શર સાધીને મૃગ મારવા રે ! પારધી પુઠે પડયો,
શર વાગતા ધરણી ઢળ્યો પોકાર મૃગલીને કર્યો;
મૃગલી મરી શીર પટકીને ઘાતક દયાથી થરથરે,
પાછળ પછાડે પૂછડુ એવી દયાને શુ કરે ? ૭

મ્હેલા હૃદય કંપે નહિ એવી દયા શુ કામની ?
મૃત્યુ થતાં આણે મયા રે ! એ મયા શું કામની ?
"શંકર" કહે છે શીર છેદી પાઘ બાંધે શું વળે ?
પાછળ પછાડે પુંછડું એવી દયાને શુ કરે ? ૮

"યુવાની તો દિવાની છે !"

—ગઝલ—

જરા જન જાળવી લેજે અરે ! ઝેરી યુવાની છે
કલંકિત કિર્તિને કરશે ખરે ! વૈરી યુવાની છે ! જરા
સદા મન મોહમા રમતુ, રહે પરનારમા ભમતુ
નીતિને લેશ ના નમતુ યુવાની તો દિવાની છે ! જરા
ભલે હો ભ્રાતની નારી અગર હો મિત્રની પ્યારી
નજર ત્યા થાય બદકારી ખરાબીની નિશાની છે ! જરા
સગુ સ્નેહી નહિ જોશે ભલે વિધવા કદી હોશે,
અરે ! અક્કલ બધી ખોશે ભલે ગુણવાન જ્ઞાની છે ! જરા
અભીમાને કરે અંધા કરાવે નીચના ધંધા,
વિચારો ફેરવે સંધા યુવાની તો ગુમાની છે ! જરા
બનાવ્યા કૈંકને કેદી નખાવ્યાં શીષ કૈં છેદી,
યુવાની શત્રુ છે ભેદી ન માનો કે, મઝાની છે ! જરા
હૃદય કિરતાર ના રટતુ નથી પરમાર્થમા પળતુ;
રહે રસભોગમા ભળતું જીવનની જાણ હાની છે ! જરા.

વિકારોને વળગનારી બતાવે પાપથી આંઝી;
 સુજાડે બુદ્ધિ ના સારી પિડાકારક પિછાની છે ! જરા.
સમજ સંસારના પ્રાણી યુવાની માન મસ્તાની
 અરે ! પણ ચાર દા'ડાની યુવાની જાણ ફાની છે ! જરા.
કહે " શંકર " જુઠી કાયા જુઠી સંસારની માયા,
 યુવાનીની જુઠી છાયા જુઠી આ જીંદગાની છે ! જરા.

અપંગોની યાચના ! "

—ગઝલ—

પ્રભુએ જો તને આપ્યું અમોને દાન દેતો જા,
 અપંગો આશરો માગે અરે ! આશીષ લેતો જા ! પ્રભુ.
વિકારોથી ભરી દુનિયા રૂપી સહરા તણા રણમાં,
 વહે પરમાર્થનુ વારી ભરી પ્યાલીજ પીતો જા ! પ્રભુ.
અરે સંસાર અરણુવ આ અતી મસ્તાન તોફાને,
 સખાવતની તરે હોડી ધરી ધનવાન તરતો જા ! પ્રભુ.
હજારો રૂપિયા ભાઇ ! મઝામા તુ ઉડાવે છે,
 લખ્યુ જો કિસ્મતે ત્હારા અરે ! કૈં ધર્મ કરતો જા ! પ્રભુ
હરિ દરબારમા જાવા મુસાફિર છે મજલ મ્હોટી,
 ભલા સત્કર્મનુ ભાથુ અરે ! ઓ ભાઇ ! ભરતો જા ! પ્રભુ.
અમારૂ ટકનુ ભોજન તમારી પાન સોપારી;
 દયા દિલમાં વસે જો તો વિનંતી ધ્યાન ધરતો જા ! પ્રભુ.

અમોને અન્ન ના મળતું અપગો શું કરી શકિયે ?
બને તુથી બિરાદર તો અમારૂ કષ્ટ હરતો જા ! પ્રભુ
અમોને જે અપાશે તે વવાશે ધર્મના ક્ષેત્રે;
મળે આ પુણ્યનુ ટાણુ, અહા ! સ્નેહે ઉજવતો જા ! પ્રભુ.
અમારા કર્મના યોગે અમે આ કષ્ટ ભોગવિયે,
હ્રૃદયમા રે'મ લાવીને ફરજ ત્હારી બજવતો જા ! પ્રભુ
અમોને અન્ન જો મળશે તમારી વાચ્છના ફળશે,
પ્રભુ ત્હારૂ ભલુ કરશે જરા અમને રિઝવતો જા ! પ્રભુ

"જેવા દેવ તેવી પુજા !"

—ગઝલ—

અમે મુફલેસ તે માટે નકામા કા સતાવો છો !
દયા સાટે અયે આદમ ! તમે તો દમ-બતાવો છો ! અમે
અરે ! નિર્બળ અપંગોને નથી ભોજન પુરૂ મળતુ,
રખડતા હાલને દેખી તમે ક્યા ગમ-બતાવો છો ? અમે
ભલે ના આપશો ભાઇ ! મગર ધક્કા નહિ મારો,
અરે ! એવુ કરી અક્કલ તમારી કમ-બતાવો છો ! અમે.
તમારા એક ધક્કાથી અમે નીચે પડી જઇએ,
અતી બળવાન તે અમને તમે તાલિમ-બતાવો છો ? અમે
ગની હો યા ગદા હો પણ પ્રભુ દરબારમા સરખા;
જુલમ જગદીશની દ્રષ્ટે અયે ઝાલિમ-બતાવો છો ! અમે

મુકી ધનમાલ ને માયા ગયા ચાલી હજારો કૈં;
  જુઓ છો તે છતાં હું પદ તમે હરદમ-બતાવો છો! અમે.
ગરીબો છેક છે હલકા ગણી અપમાન કાં આપો?
  તમારી જાતની હાથે કરી નુકસાન-બતાવો છો! અમે
અમે તો માગવા લાયક તમે છો આપવા લાયક,
  કરીને કોપની દ્રષ્ટી કરતા કયમ-બતાવો છો? અમે.
તમારે આગણે આવ્યા અમે આશા અતી ધારી;
  અરે! જા! કર કરી લાબો જવું જહન્નમ-બતાવો છો! અમે
ભરીને કુડમા નાણુ સખાવત-કા બતાવો છો?
  અપ જો આશરે આવે અદાવત-કાં બતાવો છો? અમે

"ઢોંગી ધર્મગુરૂનું ધતીંગ!"

—ગઝલ—

ગુરૂજી જો થયા છો તો તમે બસ જ્ઞાન-આપોને,
પ્રભુને ભેટવા ભક્તિ તણુ રસ પાન-આપોને,
અરે! છે દેવ સૌ સરખા ગણીને માન-આપોને,
ખુલાસો પૂછિયે તે પર ધિરજથી ધ્યાન-આપોને!
ગુરૂજી સ્વર્ગમા જાવા બતાવો જ્ઞાનની ઘોડી,
અરે! સસારને તરવા બતાવો જ્ઞાનની હોડી.
રહ્યુ અજ્ઞાન અતરમા ઝપાટે નાખજો તોડી,
ગુરૂજી આપ છો મ્હારા કહુ છુ હાલ કરજોડી!

લગાવી તેલ ને અત્તર ફરોછો ફાંકડા ફક્કડ,
નથી કૈં નમ્રતા તમમાં અભીમાને રહો અક્કડ,
જમો મિષ્ટાન ને માવો પિવાને દૂધ ને શક્કર,
મઝા એ રાજ્ય વૈભવને ઘડીભર મારતી ટક્કર !
ચઢી ગાડી અને ઘોડે નથી ફરવા-તમે જનમ્યા,
મઝા ને મૉજ સંસારે નથી કરવા—તમે જનમ્યા.
કરી પધરામણી પૈસા નથી હરવા—તમે જનમ્યા,
ગુરૂજી પારકે તુંબે નથી તરવા—તમે જનમ્યા !
અમોએ જ્ઞાન મેળવવા—ગુરૂજી આપને કીધા,
અમારી બુદ્ધિ કેળવવા—ગુરૂજી આપને કીધા
હૃદયમા ભક્તિ ભેળવવા—ગુરૂજી આપને કીધા,
અરે ! ના ભકત ભોળવવા—ગુરૂજી આપને કીધા !
ગુરૂજી પારકા જર પર ગુજારો-આપ લૈ બેઠા,
જગતને ધૂતવાનો શુ ઇજારો-આપ લૈ બેઠા !
દગાથી દેવના નામે ધુજારો-આપ લૈ બેઠા !
ભલાજો દ્રવ્યને હરવા હજારો-આપ લૈ બેઠા !
અરે સમજુ જનો કેરી ક-રાજી આપ લૈ બેઠા,
હતા જે અંધ શ્રદ્ધાળુ હરાજી-આપ લૈ બેઠા,
મુકીને નમ્રતા નેવે મિજાજી-આપ લૈ બેઠા,
અરે રે ! ગર્વની ગાદી ગુરૂજી-આપ લૈ બેઠા !
ધ્વજા નિજ ધર્મની હસ્તે ધરીને-કલેશ કાં માંડો ?
પરાયા ધર્મની નીંદા કરીને-કલેશ કાં માંડો ?

અવરના ધર્મનું ગૌરવ હરીને-કલેશ કાં માંડો
ગુરૂજી પાપની પ્યાલી ભરીને-કલેશ કાં માંડો ? !
ગુરૂ છો આપ ઘરબારી વિરાગી શિષ્યને કરતા,
પછી ધનમાલ લૈ તેનો સુખે ભંડારમા ભરતા,
નથી લાયક તમોને એ અરે ! કાં લોભ ના તજતા ?
ગુરૂજી આપ જ જાળી જરા ભગવાન ના ભજતા !
અહા ! ધનવાન જો આવે ખુશીથી માન-આપો છો,
દઇ પરસાદના પડીઆ ઉપરથી પાન-આપો છો,
ધકેલા ખાય નિર્ધનીયા છતા કયા ધ્યાન-આપો છો ?
સુખે ફૂટકા મરાવીને અરે ! અપમાન-આપો છો !
ભલુ ના આપનુ ઇચ્છો અવરનુ શું કરી-શકશો ?
રહ્યું અજ્ઞાન અંતરમા અવરનુ શુ હરી-શકશો ?
અરે ! કાગળ તણે નાવે ગુરૂજી શું તરી-શકશો ?
ડુબોછો આપ પોતે તો અમોને શુ ધરી-શકશો ? !
ગુરૂજી જો ચ્હડે ગુસ્સો મયાથી માફ-હા ! કરજો,
વિકારો વેગળા મૂકી હવે દિલ સાફ-હા ! કરજો,
ખરા ખોટા તણો ખતે અરે ! ઇન્સાફ-હા ! કરજો,
વદે "શંકર" જગતકર્તા તણો બસ જાપ-હા ! કરજો !

પરપોટા પેઢી યા બેંકના મેનેજરની મનોભાવના!

—ગઝલ—

અમે પેઢી ઉઘાડી છે મઝા મોજે ઉડાવાને,
  અમોએ બેક કાઢી છે ગરીબોને રડાવાને ! અમે
તમારા રૂપિયા લાવો જમે અમ બેક મડાવો,
  અમે હાજર છિયે આવો હુકમ માથે ચ્હડાવાને ! અમે
સુભાષિત શબ્દ ભાખીશુ તમારૂ દ્રવ્ય રાખીશુ,
  મઝાનુ વ્યાજ આપીશુ પછી પોકો પડાવાને ! અમે
અમે મોટર વસાવીશુ નવી બિલ્ડીગ બનાવીશુ,
  પુરો ભપકો બતાવીશુ પ્રથમ પૈસા કઢાવાને ! અમે
બનીશું ફાંકડા એવા નવલશા હીરજી જેવા,
  કરીશુ કંકના દેવા ઘરેણા તો ઘડાવાને ! અમે
પુનાની રેસમા જઇશુ, જુગારે દોમ્ડા દઇશુ,
  અજબ સટ્ટો ઊઠાવીશુ, અહા ! કિમ્મત લ્હડાવાને ! અમે
બનીશુ મીલના માલિક, હજારોના થશુ પાળક
  મુકીશુ મીલને ગીરો, નગદ નાણુ કઢાવાને ! અમે
કરીશુ કુપની ઊભી, ખરેખર ! વાપરી બૂબી,
  અમે શૅરો ભરાવીશુ, સબંધીને ફસાવાને ! અમે
ડબલ શૅરો બનાવીશુ, પ્રજામાં ત ખપાવીશુ;
  ખુશીથી વ્યાજ આપીશુ, સુખે મૂડી પચાવાને ! અમે

કરીશું હાથને કાણુ, ભરીશુ ફંડમા નાણુ;
સખી શ્રીમંત છે એવુ, જગતને તો જણુાવાને ! અમે.
અમારી ધારણા એવી, સખાવતમાં રકમ દેવી;
થવું સર, નાઇટ, કે, જે. પી. અહા ! મ્હોટા મનાવાને ! અમે.
અહાહા! પાર્ટિઓ આપી, વિગત છાપા વિષે છાપી;
જશે-જશ જગ વિષે-વ્યાપી, પુરા પ્રખ્યાત થાવાને ! અમે.
ટિલા તાણી ભગત થૈશુ, હવેલી મંદિરે જૈશુ,
વસૂ પરમાર્થમા દૈશુ, મહા ધર્મી ગણુાવાને ! અમે.
બનીશું કૈંકના ટ્રસ્ટી બગાડીશું પછી દ્રષ્ટી,
હજમ મીલકત કરીશું તે અહા ! રાંડો નચાવાને ! અમે.
અવલથી વાપરી અક્કલ પ્રિયાના નામ પર મિલકત,
ચ્હડાવીશુ નહિ હરકત હજારોને હરાવાને ! અમે
અમારો ધીકતો ધંધો ધિરજ ધારી ધખાવીશું,
તગાદો બહુ થશે ત્યારે દેવાળાને દિપાવીશુ ! અમે.

સુધરેલાનો સંતાપ !

—ગઝલ—

સુણો સાથી સુધારાના, અરે ! સૌ આહિં આવોને;
તમારા ભાષણે ભૂલ્યો, હવે રસ્તો બતાવોને ! સુણો.
તમારા રાહ પર ચાલી, સુધારો ઘર વિષે ઘાલી;
પીંધી મ્હેં ઝેરની પ્યાલી, તમે તેથી બચાવોને ! સુણો.

પ્રિયાનાં પોલકાં લાવી, નવિન પોષાક પહેરાવી;
ગરીબી ઘર વિષે આવી, હવે તેને હઠાવોને! સુણો.
પ્રિયા ઘરકાજને છોડી, ચઢાવી બૂટની જોડી;
હવા ખાવા જતી દોડી, કહે "નોકર વસાવોને!" સુણો.
" નથી હુ કાંઇ ભઠીયારી, નથી કૈં કામ કરનારી;
હવે હકદાર હુ નારી, નિયમસરનુ બજાવોને! સુણો.
સુધારો આપણે માથે, નહિ ખાવા કરૂ હાથે,
પિયૂજી રાંધવા માટે, રસોયો એક લાવોને! સુણો.
સુશોભિત ડ્રેસ લાવોને, સરસ ચસ્મા અપાવોને
હુકમ મ્હારો બજાવોને, મડમ મુજને બનાવોને! સુણો.
જવુ ફરવા પગે ચાલી, સુધારાની નહિ ખ્હાલી,
દિયો એ આપદા ટાળી, સરસ સાઇકલ અપાવોને! સુણો.
બનું હુ રાયની રાણી, જવું નાટક વિષે જાની,
ટિકિટ લાવો તમાસાની, સુધારાને વધાવોને! સુણો.
ઘણુ છે કામ તમ માથે, તમે ના આવશો સાથે,
ફુલાજી ફ્રેન્ડને માટે, ટિકિટ બીજી મગાવોને! સુણો.
અદેખા શુ બનો એમા? ફુલાજી સાથ છે તેમા;
સુધારો છે રહ્યો જેમા, જરા વિશ્વાસ લાવોને! સુણો.
સુધારાના થયા સાથી, પછી ખટપટ કરો આ શી?
કરે અજ્ઞાનિયો હાસી, કુધારાને હરાવોને!" સુણો.
સુધારો આ જુઓ યારો! તમોને જે અતિ પ્યારો;
હવે લાગે મને ખારો! ભલે ભપકો બતાવોને! સુણો.

ખરચ પોષાય કયમ આવું ? મુસારો સાઠનો લાવું;
પ્રિયાને કેમ સમજાવુ ? જરા યુક્તિ જણાવોને ! સુણો.
રસોયો કયા થકી રાખું ? હૃદયનુ દુઃખ કયાં દાખુ ?
નિસાસા હાય ! હુ નાખુ, દયા દિલમાં ધરાવોને ! સુણો.
છકેલી કૈ થઈ નારી, જરાએ લાજ ના ધારી,
પતિ તો શાક તરકારી, પતિવૃત તો પળાવોને ! સુણો.
લજાવ્યા તાતને કૈએ, બનાવ્યા ભ્રાતને કૈએ,
ડુબાવ્યુ કુળ હા ! કૈએ, ભલે દિલને મનાવોને ! સુણો.
નિયમસર છુટ છે સારી, નિયમસર કેળવો નારી;
નિયમસરની બલીહારી, નિયમસર સૌ ચલાવોને ! સુણો.
સુધારો ! એ તમારો તો, ભલે તમને મુબારક હો !
અરે ! પસ્તાઉં છુ પૂરો, પ્રભુ તેથી બચાવોને ! સુણો.

* * *

સુણી 'શંકર' કહે શાણા ! ભવાડા આ 'સુધારાના !'
સુણી ના કોપશો પ્યારા ! અરજ દિલમા ઠસાવોને ! સુણો.

"કન્યાવિક્રયનો કબાલો !"

—ગઝલ—

અમારી લાડકી લેવા ભલે જરદાર આવોને,
અમારૂં મન મનાવાને મની કલદાર લાવોને ! અમારી.
અમે ના રૂપને જોતા નથી કુળવાનને મ્હોતા;
કરન્સી બેંકની નોટો અવલ અમને અપાવોને ! અમારી.

ભણેલા કે અભણ આવો ભલે અજ્ઞાનીને લાવો;
અમારો દામ પર દાવો દઇ દિકરી ઉઠાવોને ! અમારી.
ભલે ભૂંડો અગર ગાડો ભલે રાખે ઘણી રાંડો,
ભલે પરણ્યા પછી છાંડો નગદ દમડા અપાવોને ! અમારી
જુવાનીને નથી જોતો બુઢાપાને નથી રોતો;
નથી જોવો ખરો ખોટો ખરીદીને ખટાવોને ! અમારી.
ભલે દર્દી દિવાનો હો ! કુટિલ યા અંધ કાણો હો !
અગર શયતાન શાણો હો ! ખરે ખીસ્સા ભરાવોને ! અમારી.
રૂપાળી લાડકી મ્હારી વયે મ્હોટી મનોહારી,
થવું જો હોય ઘરબારી અમારૂં મન મનાવોને ! અમારી
નહિં કન્યા મળે સોંઘી અમારી માગણી મોંઘી,
વગર ધનના બધા ઢોંગી અહીંથી દૂર જાવોને ! અમારી
થવું જો હોય વરરાજા પ્રથમ અમને કરો તાજા,
પછી વગડાવિયે વાજા હજારો પાંચ લાવોને ! અમારી
અમારી માગણી એ છે, તમારૂં દીલ શું કે' છે ?
"કમાલો" આ કબુલ છે કે ? વિચારીને જણાવોને ! અમારી

* * * * *

સુણી "શંકર" કહે સ્વાર્થી ! તમારૂં ધીક છે જીવ્યું,
કમાવા હોય ના સત્તા ! ભલે માથું મુડાવોને ! અમારી

" વાંઢાની વિનંતી ! "

—ગઝલ—

દયાળુ દીકરીવાળા દયા વાઢાપરે લાવો;
દુ ખી છે જીંદગી મ્હારી કૃપાળુ કોઇ પરણાવો ! દયાળુ.
સુનુ ઘરબાર મ્હારૂં છે વિના નારી અકારૂ છે,
પરણવુ પ્રાણુ પ્યારૂ છે હવે ના લેશ તરસાવો ! દયાળુ
સકળ લોકો કહે વાઢો ભરૂસો તેહનો છાટો,
કહે છે લોક કે ગાડો તપેલાને નહિં તાવો ! દયાળુ.
સગુ ના કોઈ સગાથે અરેરે ! ! રાધવુ હાથે,
વળી ઘરકામ તે સાથે કરૂ હુ કેમ ? બતલાવો ! દયાળુ
કડાકુટ ઘર તણી કરવી નિયમસર નોકરી ભરવી
નથી નવરાશ બે પળની કરૂ કો'ના પરે દાવો ! દયાળુ
હૃદયની વાત કયા કરવી ? પ્રિતી પ્યાલી કહા ભરવી ?
ધિરજ તો કયા સુધી ધરવી ? નિવેડો તેહનો લાવો ! દયાળુ
પ્રિયાના સ્વપ્ન આવે છે મ્હને મૌજી બનાવે છે,
પ્રભાતે તે સતાવે છે દયા તો કોઇ દરશાવો ! દયાળુ.
પિતા સૌ દ્રવ્યને ચ્હાયે સુતા ધનકાજ વેચાયે,
અછત કન્યા તણી થાયે કુધારો કોઈ અટકાવો ! દયાળુ
પુરો પૈસો નથી પાસે અરેરે ! ! કેમ પરણાશે ?
કુવારી જીંદગી જાશે કરૂ દરરોજ પસ્તાવો ! દયાળુ

સુતાનું દ્રવ્ય લેનારા ? સુણો તમથી કસાઇ સારા,
  તમો પર શ્રાપ છે મ્હારા હૃદયમાં લાજ કૈ લાવો ! દયાળુ.
અહો કન્યા તણા વાલી ! પિવાડો પ્રેમની પ્યાલી,
  અરેરે ! ! દુઃખ દયો ટાળી લઉં સંસારનો લ્હાવો ! દયાળુ.
વિનતી આ સુણો મ્હારી ગયો છુ હામ સૌ હારી,
  કરોને કોઇ ઘરબારી નહિં તો હું બનું બાવો ! દયાળુ.

* * *

કહે 'શંકર બિચારા રંકને ના દાદ કો' દેતુ,
પિતા જ્યાં દ્રવ્યના લોભી પછી ફરિયાદ કો' લેતું ? દયાળુ.

દાનો કે દિવાનો ?

—ગઝલ—

દિવાનાને તમે છેડી નકામા શીર ફોડો છો,
  અમારા ઝખમના ટાકા તમે શા માટ તોડો છો ? દિ
દિવાની છે બધી દુનિયા દિવાનો અન્યને ધારે;
  સમજ વણ પારકો પોથી સગમ વણુ કેમ છોડો છો ? દિ
દિવાના હાલ આ સાથી ? અમારૂં દિલ જાણે છે,
  પરાઇ પીડ સાંભળવા તમે કાં જીવ જોડો છો ? દિ
ઝખમ ઝેરી કટારીનો પિછાને છે પડયો જેને;
  દિશા દેખ્યા વિના જે તે દિશાએ કેમ દોડો છો ? દિ.

અમારા કષ્ટની કાણી સૂણીને શું તમે કરશો ?
અરે ! એ ચાહને આપી પડેલાને પછાડો છો ! દિ.
છતા ઇચ્છા તમારી છે અમારો હાલ સાભળવા;
કહુ હુ કણુામા કાણી મગર બાજી બગાડો છો ! દિ.
અરેરે ! ! એ કથા કે'તા જીગર મ્હારૂ જળી જાશે;
અધૂરી વાત એ રે'શે ભલા કા દિલ લગાડો છો ! દિ
સૂણી શાણા દિવાનાની કથા દિલમાં દયા ધરજે.
અરે ! વાજીંત્ર તુટેલુ તમે વીરા વગાડો છો ! દિ

* * * *

અમારા પ્રેમનો ત તુ અરે ! ઓ ભાઇ ! તૂટયો છે !
ભરેલો કુભ અમૃતનો અરેરે ! ! હાય ! ફૂટયો છે !
ખરે ! તે રોજથી અક્કલ ખજાનો છેક ખૂટયો છે !
અમારા દિલનો ઘોડો કરી તોફાન છૂટયો છે !

* * * *

પ્રભુ એ પ્રેમની દેવી ભલી ભાર્યા મ્હને દીધી,
પતિ ભક્તિ તણો હૈયે હતો હા ! મીષ્ટ વારિધિ,
ભરીને પ્રેમની પ્યાલી હતી મ્હે પૂર્ણ ના પીધી.
અરે ! ઝાલીમ જમડાએ ઊપાડી તેહને લીધી;

* * * *

નિરખજો આ દિવાનાને નયનમાં નીર–આવે છે !
હવે ફાટે હૃદય મ્હારૂં અરે રે ! ! ફેર–આવે છે !

કહી હુ ના શકું કાંઈ 'દિવાની' લ્હેર–આવે છે !
કલેજું કત્લ કરવાને જુઓ સમશેર–આવે છે !

* * * *

પધારો પ્રેમની દેવી ! અહા ! પુષ્પે વધાવુ છુ !
અમારો પ્રેમ છે કેવો ? હૃદય ખોલી બતાવુ છુ !
અરે ! પણ તું નથી પાસે પછી કો'ને જણાવું છુ !
કબરમા તું સબર કરજે ખબર લેવાજ આવુ છુ !

* * * *

દિવાનો એટલુ બોલી હસ્યો હી ! હી ! અને નાઠો,
દિવાનાને રડાવી મ્હેં અનુભવ મેળવ્યો માઠો.
અવલની યાદ આપીને હૃદય ત્હેનુ દુ.ખાવ્યું મ્હે ?
હવે પસ્તાઉં છું પૂરો અરે ! આ શું બનાવ્યું મ્હે ?

—દોહરો—

અંતરના આઘાતથી મસ્તિક ભ્રમ જો થાય,
દિવાનો દુનિયા કહે વૃથા જીંદગી જાય

"પાનની બીડી !"

—ગઝલ—

કપૂરી પાન પુનાનુ સમારી સાફ મ્હે કીધુ
કળીના કેશરી ચુના થકી તે ચોપડી દીધુ

સુગ ધીનો મુકી કાથો લવીંગે તે દીધું બીડી;
પતિ પ્યારા સ્વિકારોને પ્રિયાની પાનની બીડી !
મુકી છે કાતરી સ્વામી સુડીથી કેળ સોપારી,
વળી વીણી ભરી ભાવે ધરીને વ્હાલ વલિયારી
અહાહા ! એલચી મેલી ધરે છે પ્રેમ પ ખીડી;
પતિ પ્યારા સ્વિકારોને પ્રિયાની પાનની બીડી !
પિયૂ આ પાનની બીડી ભલું ભોજન પચાવે છે,
વળી વાયૂ અને વ્યાધી અજીરણથી બચાવે છે.
મહા સગ્રામ શરદીને હઠાવાને મચાવે છે;
પતિ તે કારણે લોકો જમીને પાન ચાવે છે !
વદન ફીક્કાસ હરનારી–જમોને પાનની બીડી !
અધરમા રક્ત ભરનારી–જમોને પાનની બીડી !
કટૂતા દૂર કરનારી–જમોને પાનની બીડી !
મધૂરો સ્વાદ ઝરનારી–જમોને પાનની બીડી !
અનૂપમ પાનની બીડી બનાવી લાલ હુ લાવી,
મુકીને કામ સૌ અળગા ઉમ ગે આપવા આવી.
સ્વિકારો સ્નેહથી સ્વામી પ્રશ સા શું હવે ગાવી ?
અહોનિશ પ્રેમ માગુ છુ પતિ દયો વ્હાલ વરસાવી !

" નિંદાખોરને અર્પણ ! "

—ગઝલ—

કરે નિંદા અમારી કો' અમોને છે નહિ પરવા !
કરે મ્હેનત બિચારા તે અમારા પાપને હરવા.
લઇ પૈસા અને ધોબી અમારા વસ્ત્રને ધોતા,
વિના પૈસે જનો એવા અમારા પાપને ધોતા'.
હશે જે બાયલા પોને અગર ધધા વિના ફરતા',
એટ્ટખા એકઠા થૈને અવર નિદા અરે ! કરતા'.
ધણીની ધાક ના હોયે અગર વિધવા કદી હોશે,
મગી કમજાત કુલટાઓ અવરની કૂથલી કરશે
હશે ઉસ્તાદ જે એમા કચેરી ચૉકમા ભરશે,
મળી બે, ચાર રડાઓ અરે ! નિદા પછી ટરશે
ભટકતી કેસ લાવે છે વિવેચન વતરી કરશે,
ચઢી અન્યાયની ગાદી ચગેલી ન્યાય ચૂકવશે
ફલાણી આમ ચાલે છે ફલાણો રૉફ મારે છે,
ફલાણી રાકડી કેવી ? ધણીનો ધાક ધારે છે
ફલાણી ફાકડી કેવી ? જુઓ ઘરમા ચલણ એ'નુ,
પિવાડે પાદડે પાણી નશીમ ચ્હડતુ અહા ! તેનૂ
ફલાણીને ઘણુ દુ.ખ છે ફલાણીને અતી સુખ છે,
ફલાણી ખાય છે થોડુ ફલાણીને ઘણી ભુખ છે.
કરીને કૂથલી એવી અવરના ઘર ભગાવે છે,
નથી કકાસ જે ઘરમા તહા ટટો જગાવે છે.

" નિદ્રાને વિનંતી ! "

—ગઝલ—

અયે નિદ્રા ! અરે નિદ્રા ! હઠીલી કેમ ના આવે ?
કરૂ છુ બંદગી દેવી દયા ના કેમ દરશાવે ?
પ્રહર બે રાત્રીના વિત્યા ટકોરા બારના વાગ્યા;
સકળ સૃષ્ટિ વિસામો લે ! અમારા ભોગ છે લાગ્યા !
સ્મરણ ત્હારૂં કરૂ સ્નેહે રસીલી તુ રિસાઇ છે,
વિનવણી હુ કરૂ વ્હાલી છતા તુ ક્યાં મનાઇ છે ?
નથી દરકાર જે કરતુ' કરે તેના પરે દાવો,
અરેરે ! ઉઘ તુ ઉઘી કરે ઇન્સાફ શુ આ'વો ?
બિચારા જેલના સંત્રી અગર દરવાન દરવાજે;
ફરજ ત્હેની ભુલાવે તુ વગર તેડી તહાં ગાજે !
અગર કે કામ કરતાને અરેરે ! આવતા ડોલાં,
બિચારા હોય બેઠેલા છતા તે જોખતા' તોલા !
નથી મચ્છર અગર માકણુ પવન હા ! મંદ આવે છે;
પલગે હુ પડયો ત્રફડુ છતા ક્યાં નીંદ આવે છે ?
કર્યો અપરાધ શુ ત્હારો ? અરે ! તુ કેમ કોપી છે ?
દયા દિલમા નથી ત્હારા ખરે ! ત્હે લાજ લોપી છે !
હવે તો ટેક છોડી દે ! વિનતી આ સુણી મ્હારી;
અમીની એક દ્રષ્ટિથી મ્હને લે પાંખમા ત્હારી !
સકળ કષ્ટો ભુલવનારી ! ફિકરને દૂર કરનારી !
મધુરાં સ્વપ્ન દેનારી ! મયા કર ઓ મનોહારી !

" સુખી ગૃહસ્થાશ્રમ ! "

—શિખરિણી છંદ—

સદા આનંદ દે જો, સદન સઘળું પ્રેમમય છે,
પિતુ ભક્તિવાળા, સકળ ગુણશાળી તનય છે;
હશે સ્નેહી શ્યામા, મનહર મુખે મિષ્ટ વદતી,
અતિ રિદ્ધિ, સિદ્ધિ, દિનપ્રતિદિને હોય ચ્હડતી. ૧
મળે પ્રેમી મિત્રો, નવ હૃદયમા સ્વાર્થ ધરતા,
પડે કષ્ટો ત્યારે, તન મન ધને સ્હાય કરતા,
નથી અંગે વ્યાધી, અગર ન ઉપાધી દિલ વિષે,
ભલા આજ્ઞાધારી, અચળ મનના ચાકર હશે. ૨
અપંગો ને સાધુ, સતત બસ પોષાય ઘરમા,
રહે ભક્તિ ભાવે, હૃદય રમતુ રોજ હરમા,
વળી પ્રેમી પોતે, વિમળ મન વિદ્વાન જન છે,
અહા ! જે તે પામે, પરમ પુણ્યશાળી સુજન છે ૩

* * * *

અહાહા ! એથી કે, અધિક સુખવાળા સુર નથી,
મળે જો એવુ તો, સ્વર્ગ સુખ એથી દુર નથી,
હશે જેણે પુર્વે, જપ તપ કરી દેવ રિઝવ્યા,
અહા ! તે પુણ્યાત્મા, સકળ સુખધારી જન થયા ૪

" વૈરાગી થતા મિત્ર સાથે સંસારી મિત્રનો સંવાદ. "

(રાગ-શા માટે શ્રમ કરે સતી તુજ પતિ ભક્તિ સાચી.)

સંસારી-શા સારૂ સુખ તજો. અરે! કાં ભેખ તમે ધારો (૨)
અહા! સંસાર અતી પ્યારો (૨)

વૈરાગી-અનુભવ લીધો મ્હેં અતી, આ સંસાર અસાર,
સગા સહોદર સર્વ છે, સ્વાર્થ તણાં સરદાર.
ગરજ પડે સૌ કો' બોલાવે, અંત સમે કો' કામ ન આવે,
તે સારૂ સૌ તજી, અમોએ યોગ ગણ્યો પ્યારો (૨)
અરે! સંસાર અતી ખારો (૨)

સંસારી-સુત ભગિની પિતુ માત તજીને, વામાની માયા વરજીને;
શું સન્યાસી બનો? હૃદયમાં રે'મ જરા ધારો (૨)
અહા! સંસાર અતી પ્યારો (૨)

વૈરાગી-સુત ભગિની પિતુ માત સૌ, આ જગની જંજાળ,
ત્રીયા તજે પળવારમાં, કષ્ટ પડે તત્કાળ.
સુખમાં સૌ કો' સ્નેહ બતાવે, વિપદ સમે દૈ કષ્ટ સતાવે,
શું સમજી મમ મિત્ર, તમે સંસાર ગણો સારો (૨)
અરે! સંસાર અતી ખારો (૨)

સંસારી-મ્હેલ અને ધનમાલ તમારા, અરે! કરો કાં મિત્ર અકારાં?
સુખ સંપતિ પરહરી, હવે કાં હિમ્મત સૌ હારો? (૨)
અહા! સંસાર અતી પ્યારો (૨)

વૈરાગી-મ્હેલ અને ધનમાલ સૌ, અચળ નથી નિરધાર;
લક્ષ્મી ના'વે સંગમાં, મર્ણ સમે આવાર
સકળ મુકી એકલડું, જાવુ, સુણો સ્નેહથી સૌ સમજાવું
પાપ પુન્ય લૈ સાથ, જવાનુ છે નિશ્ચય ધારો (૨)
અહા ! સસાર અતી ખારો (૨)
સંસારી-ધરી ભેખ જંગલમાં જાશો, મિત્ર કહોને ત્યા શુ ખાશો ?
ગમશે ના પળવાર, તમારો મમત હવે મારો (૨)
અહા ! સસાર અતી પ્યારો (૨)
વૈરાગી-ફળફુલ જંગલમા ઘણા, તે જમશુ સુખકાર,
પશુ પક્ષી મીત્રો ગણી, જૈ વસવુ તે ઠાર.
ભજન કરીશુ ભવતારકનુ, ધ્યાન ધરીશુ દુખ હારકનુ;
મોહ લોભ સૌ તજી, ભક્તિનો બાંધીશુ ભારો (૨)
અરે ! સસાર અતિ ખારો (૨)
સસારી-રહિ સસારે રામ ભજોને, ભગવા કાઢી ભેખ તજોને,
આ છેવટની અરજ, અમારી ધ્યાન વિષે ધારો (૨)
અહા ! સસાર અતી પ્યારો (૨)
વૈરાગી-સસારે રહિને નહિ માયા મોહ તજાય,
જજાળી જીવડા થકી, ના ભગવાન ભજાય,
માફ કરો મુજને મમ બધુ, નથી સાર છે ખોટુ સધુ;
જગનાયક જપવાજ, અમોએ જોગ ગણ્યો પ્યારો (૨)
અરે ! સસાર અતી ખારો (૨)
સસારી-ધન્ય ! તમારો અચળ ટેક છે, ભમે નહિ એવોજ ભેખ છે,
સુખે સિધાવો મિત્ર કરોને, સફળજ જન્મારો (૨)
અહા ! સસાર અતી પ્યારો (૨)

યોગી કે, ઢોંગી?

—ગઝલ—

જલાવી દે! જલાવી દે! અયે યોગી! જટા ત્હારી
અરે! સંસાર છોડયો છે છતાં માયા અતી પ્યારી
પિતા માતા તજ્યાં છોરૂ નિસાસા નાંખતી નારી,
સગા સ્નેહી તજી દીધા અહા! ભગવાં તને ધારી
કમાવુ ના ગમ્યુ ત્યારે બની બાવા તમે બેઠા,
પડયા સંસારને માથે કપટ પડદા વિષે પેઠા.
શરીરે ભસ્મ ચોળી છે ભલા લોકો ભમાવાને;
અહાહા! સ્કંધ ઝોળી છે ખરેખર! જર જમાવાને.
બતાવો મંત્ર ને જાદૂ ચમત્કારે તમે પૂરા;
ઉપાધિ એ તમારે શી? કપટછળમા રહો શૂરા
ભગાવો ઘર તમે કૈના અરે! બુદ્ધિ બગાડો છો;
ઘલાવો વ્હેમ કો' ઘરમાં ભમાવી ભૂત કાઢો છો.
અહા! અલમસ્ત છે કાયા! હરામી કા થઇ બેઠા?
જગતને ધુતવાનો શું તમે ધંધો લઈ બેઠા?
ભમીને ભીખ માગો છો ઉદર એથી ભરો યોગી!
ગયા છે હાથ શું ભાગી? અરે! ધંધો કરો યોગી!
અયે ખાકી! અયે ખાકી! કરી લે ખાકથી યારી;
જલાવી ખાક કર માયા પછી એ અંગ લે ધારી.
પડે ના પાસ માયાનો તહાં કર વાસ હે સાધુ!
અલખ ધુનમાં રહે રાચી તજી સૌ આશ હે સાધુ!

"બેવડા મંડળીના મેનેજરની આમંત્રણ પત્રિકા!"

—ગઝલ-સોરઠી—

મિજલસ અમારી આજ છે, મૉજો ઉડાવા આવજો !
રે ! બેવડાની બાટલી, દમભર ચ્હડાવા આવજો !
છે શુદ્ધ જળ એ ફૂળ તણું,
હા ! પાક પાણી આપણું,
બસ એજ ગંગાજળ ગણું,
તે ગટગટાવા આવજો !
દોષિત દિવાનાઓ ગણે,
નાદાન તે નિંદા કરે,
બસ બેવકુફી વાપરે,
ભર જામ પીવા આવજો !
લહજ્જત શરાબે જે રહી,
પીનાર તો જાણે સહી,
અંજાણુ તે જાણે નહિ,
ગમ્મત જમાવા આવજો !
અમૃત અમારૂં એજ છે,
પકવાન પ્યારૂ એજ છે,
બસ સ્વર્ગ બારૂં એજ છે,
એ લાભ લેવા આવજો !

પઇશું અને પીશુ અહા !
મસ્તાન તો બનશું અહા !
મનથી મઝા કરશુ અહા !
ગુલતાન થાવા આવજો !
મુફ્લેસ થૈશુ બે ઘડક,
છો આવના દુ:ખના ખડક;
પણ બેવડો પીશુ કડક,
સૌ પાપ ધોવા આવજો !
રે ! આવજો ! રે ! આવજો !
દિલજાન દોસ્તો લાવજો,
આવી સભા શોભાવજો,
આનંદ કરવા આવજો !
મિજલસ અમારી આજ છે, મૉજો ઉડાવા આવજો !
રે ! બેવડાની બાટલી, સ્નેહે ચ્હડાવા આવજો !

"બળી એ નોકરી કરવી"

ગઝલ.—(કવ્વાલી).

કદર જ્યા થાય ના કૈ એ, બળી એ નોકરી કરવી,
પુરા પરતંત્ર જ્યા થઇએ, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર.
સગું વ્હાલુ તજી દીધુ, ગમન પરદેશમા કીધુ,
છતા ના સુખ પય પીધુ, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર.

કરી નિજ શેઠની સેવા, જપ્યા ના લેશ જગદેવા,
રહ્યા જેવા હતા તેવા, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર
મળે દશ બાર કે પદર, વીશીનુ ખર્ચ પણુ અદર,
રખડવુ કોટ ને બદર, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર
હશે જે શેઠના સાળા, નહિ કૈ કામ કરનારા,
મફતનો માલ ખાનારા, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર
ખુશામત શેઠની કરતા, સલામો દર કદમ ભરતા,
બનીને બેફીકર ફરતા, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર
ઝપાટામા જમી લઇએ, નિયમસર નોકરી જઇએ,
છતા ઠપકો અતી ખઇએ, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર
મળે ના પેટને પુરતુ, હૃદય તેથી રહે ઝુરતુ
અરે ! એ ચાકરી તજ તુ, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર
જ્જ ના કો' સ્થળે જાવા, ટુકારા શેઠના ખાવા,
ભલે એથી બનો બાવા, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર
મળે ફુરસદ નહિ જરીએ, કઠણુ થૈ કામ સૌ કરીએ,
છતા ના આપદા હરીએ, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર
ધરમ કે, ધ્યાન ના થાયે, દિવસ સૌ કામમા જાયે,
છતા જો શેઠ ના ચાહે, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર
ચિવટથી ચાકરી ચ્હડીએ, પરાધિન પિજરે પડીએ,
છતા જો રોદણુા રડીએ, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર
થયા પરતત્ર તન તોડી, જુવાની ઝેરમાં જોડી,
છતાં ના પાસ રહી કોડી, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર.

મળે સર્વિસ સરકારી, અગર હો' રાજ્ય હરખારી;
  ખુશામતની બધે સ્વારી, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર
અધીકારી કંઇ એવા, વસીલાની કરે સેવા,
  ખુશામતના જમે મેવા, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર
ખુશામતખોર જન જ્યા છે, સુખો 'શંકર' બધા ત્યા છે,
  કદર તો કામની કયા છે, બળી એ નોકરી કરવી ! કદર

"પતિ પ્રેમ પરિક્ષા !"

—ભુજંગી તથા ગઝલ—

અહો ! નાથ આજે દિસો કા ઉદાસી ?
અરે ! આનને શોક છાયા પ્રકાશી,
વિનતી કરે આપને દીન દારા,
કહો સત્ય સ્વામી પ્રભુ પ્રાણ મ્હારા
પધારો ગૃહે સાઝના શાન્ત પેખૂ,
સદા નાથ આનંદમા મૂખ દેખૂ,
નથી આજ આનંદ કે, શાન્તિ પ્યારા,
કહો સત્ય સ્વામી પ્રભુ પ્રાણ મ્હારા.
નથી ચેન ચિત્તે નડી કૈં ઉપાધી ?
વદો સત્ય વ્હાલા થયો કૈંક વ્યાધી ?
દુ:ખી દેખતા છે દુ:ખી આપ દારા,
કહો સત્ય સ્વામી પ્રભુ પ્રાણ મ્હારા.

ઉમંગે વધાવા મુકી કામ આવી,
પિયો નાથ પાણી ભરી પાત્ર લાવી,
પતિ ચર્ણ ચાંપુ વદો ચક્ષૂ તારા !
કહો સત્ય સ્વામી પ્રભુ પ્રાણ મ્હારા.

*   *   *

પ્રિયા શાન્ત થા ! શુ ત્હને કષ્ટ કે'વુ ?
ટળે કષ્ટ તુથી નથી હાય એવુ,
નથી વ્યાધિ કૈ છે ઉપાધી અકારી,
કહી ના વૃથા દૂભવુ પ્રાણ પ્યારી
ટળે કષ્ટ કે'વા થકી ના કદાપી,
સુણી હાય ! શાણી રહે શોક વ્યાપી,
થવાનુ હશે તે થશે એમ ધારી,
કહી ના વૃથા દૂભવુ પ્રાણ પ્યારી.

*   *   *

ભલે કષ્ટ એવુ હશે તો સહીશુ,
પતિના દુ:ખે દુખિયા હા રહીશુ,
સુણી શબ્દ સ્વામી ! વહે અશ્રુધારા,
કહો સત્ય સ્વામી પ્રભુ પ્રાણ પ્યારા.
કદી કષ્ટ ટાળી શકાયે ન પ્યારા,
છતા દે દિલાસો શકુ નાથ મ્હારા,
અરે ! અશ્રુ સાટે દઇ રકત ધારા,
કહો સત્ય સ્વામી પ્રભુ પ્રાણ મ્હારા

*   *   *

અતી હદ્દ ત્હારી હવે હું જણાવુ,
કથા કષ્ટની રે ! સલૂણી સુણાવુ;
દિલાસો નહિ તો ભલે દોષ દેજે,
દુઃખી થાય તો કથને કાજ સ્હેજે.
કુસંગે ચઢીને કર્યો હાય ! સટ્ટો,
અરે ! આબરૂને લગાડયો જ બટ્ટો.
હુતી શેઠની ઉઘરાણી જ આવી,
અરે ! હાય ! સટ્ટા વિષે સૌ ગુમાવી.
હુતા બારસો રૂપિયા મુજ પાસે,
બધા હાય ! હાર્યો હવે કેમ થાશે ?
નથી બાર તો બારસો કયાથી લાવું ?
અરે ! હાય સુઝયુ મ્હને કેમ આ'વુ ?
અરે ! હાથે કરીને મ્હે લગાવી પેટમા પાળી !
કુહાડીથી અરે ! કાપી હતી જે બેસવા ડાળી !
અહા ! ફળફૂલ દેનારા બગીચાને દિધો બાળી !
અરેરે !! આવતી રોજી પ્રિયા સટ્ટા કરી ટાળી !
ખબર જો શેઠને પડશે કદી ના માફ-તે કરશે !
ખરા ખોટા તણો ખતે અરે ! ઇન્સાફ-તે કરશે !
કર્યો સટ્ટો અરે ! મ્હેં તે સુણીને કોપ તે કરશે !
કરાવે કેદ તે મુજને દયા દિલમા નહિ ધરશે ?

* * * *

કથા આ કષ્ટની સુણુતાં કલેજુ કથ ફાટે છે!
ઘરેણાં ને વળી પલ્લું પછી તે કોણુ માટે છે?
મુકી ગીરો અગર વેચી અનામત શેઠની આપો!
કરો ના નાથ કે ચિંતા કથોલું કષ્ટ આ આપો!

* * * *

ઘરેણા ના ગીરો મૂકુ પિયરથી તુ પ્રિયા લાવી!
નથી પલ્લા પરે સત્તા થવાનુ તે થશે ભાવી!
કરૂં કંગાલ ના તુજને સુખેથી કેદને સેવુ!
જવા દે વાત એ વ્હાલી કરૂ ના કામ હુ એવું!

* * * *

વદો શુ નાથ આ વાણી? પરાયું કાં તમે જાણો?
પિયરની શુ હવે સત્તા? પતિ તકરાર કા તાણો?
અપાયુ દાન કન્યાને પિતાનો ના પછી દાવો,
ઘરેણાને મુકી ગીરો રૂપૈયા રોકડા લાવો
ભિખારી હો! ભલે થૈશુ તજીશુ ટેક–ના પ્યારા!
મજૂરી અન્યની કરતા ડગીશુ છેક–ના પ્યારા!
ગણો ભરથાર ભામાના હ્રદય શુ એક–ના પ્યારા!
તમારો ને અમારો તે નવો છે નેક–ના પ્યારા!
કદાપી કષ્ટ જો પડશે સહીશું–કંથના માટે!
અરે! વેરાન જંગલમા રહીશુ–કંથના માટે!
ભલે આ દેહને વેચો! કહીશું–કંથના માટે!
અરે! અપવાસ જો પડશે ચહીશું–કંથના માટે!

પતિકાજ તારામતી કષ્ટ પામી,
હરિશ્ચંદ્ર જેવો હતો શીર સ્વામી,
બની અન્ય દાસી પતિ રૂણ વાળ્યું,
મહા કષ્ટ સ્વામી તણું સઘ ટાળ્યુ.
સતી અન્ય કૈએ કરી સ્વામી ભક્તિ,
મહા માન પામી મળી સઘ મુક્તિ,
સતી કૈ બળી ભસ્મ થૈ નાથ સાથે,
પતિ ભક્તિ એ'વી હણ્યા પ્રાણ હાથે
અરે! અલ્પજ્ઞાની કરી શુ શકુ હુ ?
છતાં આપને નિજ આત્મા ગણુ હુ,
વૃથા વાદ મેલી ઘરેણા વટાવો.
અહા! રોકડા રૂપિયા નાથ લાવો.
નથી યોગ્ય હું આપને શીખ દેવા,
છતા થાય ઇચ્છા અરે! કૈંક કે'વા,
ક્ષમા આપની હે કૃપાનાથ! માગુ,
પછી શબ્દ બે નમ્રતા ધારી ભાખુ.

મળે મ્હેનત તણી રોજી ખુશીથી નાથ તે ખાવી,
અવરની ના કરો ઇચ્છા! વૃથા હા! લોભ વરસાવી,
હરામી માલ મેળવવા કરે છે યત્ન જે સ્વામી,
ગુમાવે ગાઠનુ નાણુ અતીશે કષ્ટ તે પામી.
હવે અફસોસને છોડી સલુણા શ્યામ છો શાણા,
કહ્યો તે યત્ન અજમાવી ભરોને શેઠનાં નાણાં;

નહિ શંકા ધરો કાંઈ નથી કે પારકુ પ્યારા !
અરે ! આ દેહ છે અર્પણ સદા શિરછત્ર છો મ્હારા !
* * *
પ્રતિમા પ્રેમની મ્હારો ભલી આ શીખ ત્હેં દીધી,
કસોટી પ્રેમની આજે અહાહા ! પુર્ણ મ્હે કીધી !
તરૂણી મ્હેં તને તાવી ટકી તુ તાપની પાસે,
અહાહા ! ધન્ય છે ભામા ! પતિ ભક્તિ ભલી ભાસે.
નથી સટ્ટો કર્યો મ્હે તો ગુમાવ્યુ છે નહિ નાણુ,
પરિક્ષા પ્રેમની જોવા ત્રિયા મ્હે મેળવ્યું ટાણુ.
નથી એવી સકળ નારી ઘરેણું ગાઠનુ આપે,
સમય કળિયૃગનો છે આ હૃદયમા સ્વાર્થને છાપે.
* * *
કરે સૌ તે અમે કીધુ પરીક્ષા શું ત્હમે લીધી ?
કસોટી એ નહિ પ્યારા ! અહા ! હાસ્રી ત્હમે કીધી !
ભરીને ઝેરની પ્યાલી ધરો જો નાથ તો લઇએ,
હૃદયમા નાથને લાવી ખુશીથી ઝેર પી-જઇએ !
સમય કળિયગનો છે આ હૃદયમા સ્વાર્થને છાપે.

હવે નાથ મ્હારા પધારો રસોડે,
જમાડુ રસોઇ અહા ! આજ કોડે,
ફરી ના કરો આ પ્રમાણેજ હાસી,
દુભાયે અતી આપની નાથ દાસી
* * *
અહા ! પ્રાણપ્યારી થયો ખેલ પૂરો,
જુગારી તણો છેજ અન્જામ બૂરો,

જુગારે જીતી તુ પતિને હરાવી,
પતિ ભક્તિ ત્હેં આજ પૂરી જણાવી.
નમુ કિરતાર કરૂણાળુ કૃપા તું હીંદ પર કરજે !
અહા સૌ હિંદવાણીમાં પતિ ભક્તિ સદા ભરજે !
વિનતી આ કરી મ્હે તે દયાળું ધ્યાનમા ધરજે !
અમારા હિંદનાં કષ્ટો અહા ! કિરતાર તું હરજે !

મસ્તાન ફકીર ! ”

—ગઝલ—

અરે ! કો’ ઝેરની ફાકી ખુદાનો લાલ લાવોને;
ફકાવી ફેસલો લાવો મ્હને મુરદુ બનાવોને !
નથી નેકી, મગર બદ્દી તણો અન્જામ આવ્યો છે;
જહાંથી કૂચ કરવાનો જુઓ પયગામ આવ્યો છે !
અયે ! કમબખ્ત નાદાની ! બુરાઇ યાદ આવે છે;
જીગરને ચાક કરવાને જુઓ જલ્લાદ આવે છે !
નથી ખયરાત રાખી તે ખુદાથી માગવાનો હું;
તજીને રાહ જન્નતનો અરે ! જહન્નમ જવાનો છું !
અરે ! ઇસ્લામ મજહબમા મના છે હા ! શરાબીની,
મગર તેનો બન્યો બદ્દો કસુર ખાના ખરાબીની !
જુગારે જર ગુમાવીને ગનીનો છું ગદા આજે;
ફકીરી હાલ આ મ્હારો અરેરે ! પેટને કાજે !

ભરીને જામ પીતાં હું ખુદાઇ રાહને ભુલ્યો,
નતીજો આ મળ્યો ત્હેનો જહાંના શાહને ભુલ્યો !
તજી મસજીદ હું હરદમ જતોતો'હાય ! મયખાને !
ખુદાની બંદગી કરવા ભુલાવ્યો હાય ! શયતાને !
ભુલી ઇન્સાનનો દાવો બન્યો હયવાન હું હાયે !
નશા ને નાચ મુજરામાં રહ્યો ગુલતાન હુ હાયે !
ગુલોના બાગને છોડી ગટરની છે હવા લીધી,
ખુદાના નૂરને છોડી શરાબી જામ મ્હે પીધી !
બિરાદર કોઇ આવોને ડુબૂ છું હું બચાવોને !
કદમ પર સર ઝુકાવુ છુ અદલ રસ્તો બતાવોને !

* * * *

" ભલાઈ કર અયે આદમ ! રહે આ દમ જહા સુધી, "
ખુદાનુ નામ લે હરદમ રહે હર દમ જહા સુધી !

પરીક્ષા વિના નકામું !

—સોરઠો—

મોતીનું શુ મુલ્ય ? વાનર જ્યા ટોળે વળ્યા,
ત્હેને તો ફળ તુલ્ય, ફોડીને ફેંકી દિયે !
ગમાર જનને જાણ, ગુણુવતી ગોરી મળે,
કરી ન શકે પિછાણ, ભવ બગડે ભામા તણો !

હોય પુરૂષ વિદ્વાન, નાર મળે જો શંખણી;
આપીને અપમાન, લાજ ઘટાડે લોકમાં !
બ્હેરા આગળ ગાન, મધુર સ્વરે જન કો' કરે,
ચ્હડે ન ત્હેને તાન, વૃથા દુઃખાવે કંઠને !
દુનિયાંનો દેખાવ, અંધાને શું કામનો ?
પડે નકામી સાવ, ' અંધા આગળ આરસી ! '
ઉત્તમ હીરો એક, જડે કદી કુંભારને;
કાચ ગણીને છેક, બાંધે ગર્ધવના ગળે !
ગાડાને જો જ્ઞાન, ગુણવંતો દેવા જશે
શું પામે સન્માન ? માન ભંગ તે થાય છે !
મધુર કાવ્ય રસહાર, રસિક વિના શું કામનું ?
ગુણ સમજે ન ગમાર, ભવાઇમાં મનડું ભમે !
પતિવ્રત કેરો પંથ, પાતર શું જાણી શકે ?
અતિ અબળાનો કંથ, પ્રેમ કદી ન પીછાણશે !
એમ પરીક્ષા વીણ, મોઘું પણ શું કામનું ?
કે અક્કલના હીણ, લાભ ગુમાવે લક્ષનો !

ચાલુ જમાનાનો "સુધારો" !

—ગઝલ—

જમાનો વહિ ગયો જૂનો, અરે ! ફેશન વિના સૂનો;
અમોને શૉખ પ્યારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
ગમે ના પાઘડી જરીએ, શિરે ટોપી ધરી ફરીએ,
જુનો ધારો અકારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
વિના દર્દ ધર્યા ચસમો, ભલે આંખે પડે વસમો,
સુનેરી ફ્રેમ વાળો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
ભલે ઘરમા નથી ખાવા, ભલે બાપા બને બાવા,
નવિન પોષાક પ્યારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
ગમે ના જ્ઞાનના પોથાં, નકામા એ બધા થોથા;
સરસ શૃંગાર પ્યારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
નથી કિરતાર જેવુ કૈં, ભૂલી ભટકી મરે છે કૈં,
બેવકુફ વણ એ વિચારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
પુરાણો શાસ્ત્ર છે ખોટા, નકામા ખાય સૌ ગોથા,
ધરમ ખાલી ધખારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
પુજા ને સ્નાન સધ્યાનુ, વળી પરમાર્થ કરવાનુ,
નકામો એ કૂટારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
ગમે ના ઘર મહીં ખાવુ, સદા હૉટલ વિષે જાવુ;
તહાનો સ્વાદ સારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !

ગમે તે જ્ઞાતિનું ખાવુ, અરે ! એ હું જુઠુ કેવુ ?
ખરે ખોટા વિચારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
ફરીશુ ફાકડા ફક્કડ, અભીમાને અતી અક્કડ;
વિનયનો તો ઉધારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
ચ્હડાવી બૂટ ને મોજા, ફરીશું બાગ વાડીમા,
ભજન ખાલી લવારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
મરાવી રૉફ બૈરીને, જશુ નાટક તમાસામાં,
સુધારાનો વધારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
અહાહા ! બ્રાન્ડી ને બીડી, અમારી સ્વર્ગની સીડી,
પ્રિયે ના તે ગમારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
અનીતિમા મઝા જેવી, નીતિમા ના મળે એવી,
કહે કો' એ કુધારો છે ? અમારો એ 'સુધારો' છે !
પિતા માતા તણે તાબે, રહેવું એ કહ્યુ કોણે ?
પ્રિયાનો પ્રેમ પ્યારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
અમે તો પ્યારમા ઘેલા, ચતુરાના બન્યા ચેલા,
ગુરૂજી એ અમારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
ગરીબો છેક છે હલકા, નથી મિત્રો થવા જેવા,
અમારો રાહ ન્યારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
તમોને જે કહી વાતો, સુધારા જુજ છે એ તો,
હજુ બીજા હજારો છે, અમારો એ 'સુધારો' છે !
કહે 'શંકર' તમો જેવા, અરે ! દુનિયા ડુબાવાના,
અમારો જે કુધારો છે ! તમારો તે 'સુધારો' છે !

"યુવાની શું ગઇ ચાલી ?"

—ગઝલ—

હતી તું નાર નખરાલી, હતી મદમસ્ત મતવાલી,
હવે છે હુશ્ન વણુ ખાલી "યુવાની શુ ગઇ ચાલી ?"
અરે ! ના ચસ્મ છે કાળી ગઈ કયા ગાલની લાલી ?
બુઢાપાની પીધી પ્યાલી "યુવાની શુ ગઇ ચાલી ?"
હતી હા ! તું મનોહારી લટકતી ચાલ કયા ત્હારી ?
અરે ! કર જયેષ્ટીકા ઝાલી "યુવાની શુ ગઇ ચાલી ?"
બદનનો જોસ કયાં ત્હારો ? હૃદયનો રોષ કયા ત્હારો ?
ખુમારી તૉર કયાં ત્હારો ? "યુવાની શુ ગઇ ચાલી ?"
સફેદી શિર પરે ભાળી ગઇ કયા જુલ્ફોં એ કાળી ?
ગરૂરી કેમ ત્હે ગાળી ? "યુવાની શુ ગઇ ચાલી ?"
પડયા છે ગાલમા ખાડા કળી સમ દત કયા ત્હારા ?
ગયા કયાં ચેનને ચાળા "યુવાની શુ ગઇ ચાલી ?"
પ્રફુલિત પુષ્પ એ ઉરના કહે તે કેમ કરમાયા ?
જરા ને જોઇ શરમાયા "યુવાની શુ ગઇ ચાલી ?"
બદનમાં ખૂનના બીદુ સુકાયો રકતનો સીંધુ;
ગુમાવ્યુ કયા કહે સધુ "યુવાની શુ ગઇ ચાલી ?"
થયું છે ગાત્ર સૌ ગદુ ઘટી ગરમી પડયું ઠડુ,
વળી વ્યવહારમાં મંદુ "યુવાની શુ ગઈ ચાલી ?"

" યુવાની " ક્યાં ગુમાવી ત્હેં ? વિષય જ્વાળા સમાવી ત્હેં,
જુદી બાજી જમાવી ત્હેં " યુવાની શું ગઇ ચાલી ? "
યુવાની " એ ગઇ ત્હારી હવે તો મ્હોતની વારી,
પ્રભુની ભક્તિ કર પ્યારી " યુવાની શું ગઈ ચાલી ? "

" એ નિશ્ચય નર્કે જશે."

—સોરઠા—

બાપ થઇને આપ, વિક્રય કન્યાનો કરે;
બાપ નહિ પણ સાપ, " એ નિશ્ચય નર્કે જશે "

× × ×

પોતે મારે મૉજ, માત પિતા ભૂખે મરે,
જનમ્યા પેટે બોજ, " એ નિશ્ચય નર્કે જશે. "

× × ×

કરે અન્યથી પ્યાર, પતિવૃત જો પાળે નહિ;
વ્હાલો છે વ્યભિચાર, " એ નિશ્ચય નર્કે જશે. "

× × ×

ઘેર સલૂણી નાર, રાંડોમાં રખડયા કરે;
ધીક ધર્યો અવતાર, " એ નિશ્ચય નર્કે જશે. "

× × ×

પતિ પત્નિનો પ્રેમ, વ્હેમ ઘલાવી તોડતા,
હૃદય વિષે ના રેમ, " એ નિશ્ચય નર્કે જશે. "

× × ×

જુઠાણાનું જોર, સત્ય નહિ સ્વપ્ના વિષે,
છે ઇશ્વરના ચોર, " એ નિશ્ચય નર્કે જશે. "

× × ×

આપીને વિશ્વાસ, નાશ કરે છે આશનો
લે કૈના નિશ્વાસ, " એ નિશ્ચય નર્કે જશે "

× × ×

પરધન પરનો માલ, ચોર બનીને ચોરતા,
નહિ થાવાના ન્યાલ, " એ નિશ્ચય નર્કે જશે. "

× × ×

ખાય શેઠનો માલ, હલાલ ના હેતે કરે
હરામ ચાલે ચાલ, " એ નિશ્ચય નર્કે જશે. "

× × ×

ઉપકારે અપકાર, અવસર આવે આપતા,
કરે ભૂમિને ભાર, " એ નિશ્ચય નર્કે જશે "

× × ×

રાજા થઇને આપ, રૈયતને રજાડતા,
પડે પ્રજાના શ્રાપ, " એ નિશ્ચય નર્કે જશે "

× × ×

ગુરૂ અગર થઇ દેવ, દુર્ગુણમા ડૂબી મરે,
વૃથા કરાવે સેવ, " એ નિશ્ચય નર્કે જશે. "

× × ×

ગરીબ કેરી હાય! આંતરડી કકળાવશે,
જડામૂળથી જાય, "એ નિશ્ચય નર્કે જશે."

× × ×

પરનીંદા કરનાર, ચાડી ચુગલી જે કરે,
ના કો' દી-તરનાર, "એ નિશ્ચય નર્કે જશે."

× × ×

કરે બરોબર ભાવ, ઓછુ આપે તોલમા,
કો' કરશે અટકાવ, "એ નિશ્ચય નર્કે જશે"

× × ×

ભરે બરોબર હાથ, તસુ ઘટાડે ફાડતા,
જુએ જગતનો નાથ, "એ નિશ્ચય નર્કે જશે."

× × ×

યોગ અને સન્યાસ, જગ ધૂતી ખાવા ધરે.
મન માયાની પાસ, "એ નિશ્ચય નર્કે જશે"

× × ×

ખોટી પૂરે શાખ, લાચ લઇ રાજી થતા.
અંતે રહેશે રાખ, "એ નિશ્ચય નર્કે જશે"

× × ×

અધીકારનું જોર, જુલ્મ કરી અજમાવતા,
બને ન્યાયના ચોર, "એ નિશ્ચય નર્કે જશે."

× × ×

એમ હજારો લાખ, પાપ વસાવી પરવરે,
છે ઇશ્વરની શાખ, "એ નિશ્ચય નર્કે જશે"

ગઝલ !

ગઝલમા હુ બન્યો ઘેલો !
ગઝલ દિલજાન ! ગાવા દે !
હજારો કામને છોડી !
અહા ગુલતાન ! થાવા દે !
ગઝલના હોજમા હર્ષે !
અહાહા ! યાર ! ન્હાવા દે !
ગઝલ રસથી ભરી પ્યાલી !
પીં ને મસ્તાન ! થાવા દે !
નથી ખાવુ નથી પીવુ !
મઝા બસ ! એ ઉડાવા દે !
અયે ! નિદ્રા ! જજે નાસી !
નશો ! એનો ચ્હડાવા દે !
નીતિ, શૃગારના કાવ્યો !
ગઝલમા હા બનાવા દે !
વિષય વૈરાગ્યનો વીરા !
ગઝલમા રે ! બતાવા દે !
ભલે છે અન્ય રાગો પણ !
ગઝલમાં ગાન ! થાવા દે !
વળી વાજીત્ર તે સાથે !
ગઝલમા હા ! બજાવા દે !

"ઝખ મારવા" !

ગઝલ—(હરિગીતમાં પણ ગવાશે.)

જો ઇશને સમરે નહિ, જનમ્યો વૃથા 'ઝખ મારવા';
પરમાર્થને પોષ્યો નહિ, જીવ્યો જગે 'ઝખ મારવા' ! જો

ખાધુ પીધુ હા ! ખતથી, જાડા થયા પાડા સમા,
પર પીંડને પોષ્યો નહિ, જાડા થયા 'ઝખ મારવા' ! જો

માજો હજારો મારતા, ગાડી અને ઘોડે ચ્હડી,
સત્કર્મ કૈં કીધુ નહિ, મોજો કરે 'ઝખ મારવા' ! જો

રાજા થયા કે દેશના, પીડા પ્રજાને આપતા,
રૈયત સદા રડતી રહે, રાજા થયા 'ઝખ મારવાં' ! જો

સુખ મેળવે રૈયત સદા, ના રાજ્યને રહેતી વફા,
ટંટો બખેડા જો કરે, રહે રાજ્યમા 'ઝખ મારવા' ! જો

બાવા અને યોગી બની, માયા મૂકી ના વેગળી,
ઢોંગી થઇ જગ ધૂતવા બાવા બને 'ઝખ મારવા' ! જો.

વિદ્યા ભણી કૈં કૈં શીખ્યા, પંડિતને જ્ઞાની બન્યા,
ના જ્ઞાન આપ્યુ અવરને, જ્ઞાની થયા 'ઝખ મારવા' ! જો.

નખરા કરે છે નવ નવાં, નિજ નાથને સતાપતી,
સતોષતી ના સ્વામીને નખરાં કરે 'ઝખ મારવા' ! જો

બહુ કષ્ટથી ઉછેરીને, ડાહ્યા બનાવ્યા દિકરા,
માબાપને માને નહિ, પેટે પડયા 'ઝખ મારવા'! જો.
જો પુરતુ આપે નહિ, જાલિમ જૂલમથી કામ લે,
એ શેઠીયા કે શઠ છે, જૂલ્મો કરે 'ઝખ મારવા'! જો.
ખાઇ નિમક નિજ શેઠનુ, હલાલ ના હેતે કર્યું
એ ચાકરો કે ચોરટા, ખાતા નિમક 'ઝખ મારવા'! જો.
વાણી ઉચારી 'શા કરે' સર, નાઇટ ને જે—પી થયા,
જો દેશ સેવા નહિ કરી જે—પી થયા 'ઝખ મારવા'! જો

નિરાશ થવાની જરૂર નથી

પરંતુ જો અન્ય વીશીઓમાં ભોજનગૃહોમાં, કે ભપકાદાર હૉટેલોમાં, અને ખુદ પોતાને ઘેર પણ તે અહીંના જેવી સ્વાદિષ્ટ યાને ટેસ્ટફુલ રસોઇ જમવાની આશા રાખશો તો અવશ્ય નિરાશ થવું પડશે.

પધારો અને ખાત્રી કરો

ધી સાબરકાંઠા બોર્ડીંગ હાઉસ.

ઠે. મુમ્બાદેવી પોસ્ટની પાછળ

મુંબઇ નં. ૨.

ધી ઠાકર

બોર્ડીંગ હાઉસ.

ખાસ આબરૂદાર હીંન્દુ ગ્રુહસ્થો માટે

જમવાની ઉમદા—સગવડ.

ઠે. મારખાવડી પોલીસ ચોકીની બાજુમાં,

નં. ૮૨ ગીરગામ બૅકરોડ.

મુંબઇ નં. ૪

આ પુસ્તક નીચેને ઠેકાણેથી મળશે.

—અમદાવાદ—

જેસીંગભાઇ નથુભાઇ ખરીદીયા.

ઠે. રાયપુર આકાશેઠ કુવાની પોળ

—મુંબઇ.—

વસનજી પરમાનંદ ચાહુવાળા બુકસેલર.

ઠે કાલબાદેવી રોડ મુંબઇ.

તથા

શંકરલાલ મગનલાલ પંડયા.

ઠે. ગાયવાડી માધવજી ઠાકરસીનો માળો

બીજે મજલે પોસ્ટ નં ૨ મુંબઇ

તથા

મોહનલાલ લલ્લુભાઇ સોજીતરીયા એન્ડ બ્રધર્સ.

ઠે. ગણેશવાડી લખમીદાસ ખીમજીના માળામાં

બીજે મજલે-પો. નં. ૨. મુંબઇ

મણિલાલ.